

'Savaşın en güzeli tiyatro!'

Dikmen Gürün, yaşamı tüm renkleriyle yakalamış ve sahnenin merkezine yerleştirmiş Yıldız Kenter'in dünyasından sesleniyor okurlara. İki kadim dostu buluşturan "Tiyatro Benim Hayatım", üretken ve mücadeleci bir yaşamla beraber ülkenin içinden geçtiği süreçleri de yansıtıyor. Kenter ve Gürün'le hayat ve tiyatro dedik.

yıldızlara yaklaştığı görüyorum. Ben en çok doğaya ve sanata inanıyorum.

■ **Nasıl bir öğrenciydiniz? Sizde en iz bırakan hocalarınız kimdi, kimleri örnek aldınız?**

■ Eğitimim boyunca yerli ve yabancı hocalarımla aramızda çok güzel aşklar doğdu, öğrencilerimin tümüne de tiyatrocunun sorumluluğunu yaşamak üzere çalıştıkları için aşık oldum. Konservatuvar imtihanına girdiğim zaman Carl Ebert sordu; "Hep öğrenci kalmaya razı olabilecek misin?" Durdum, kafamdan geçen "Hayır, asla, öğrencilikten kurtulacağım, oyuncu olacağım, alkışlanacağım." Ama Ebert'in yüzündeki ifadeyi görünce isteksizce "Evet" dedim. Yıllar sonra bunun bir oyuncu ve oyunculuğu kariyer edinmek isteyen biri için kaçınılmaz olduğunu anladım. Ebert'in dediği gibi hep öğrenci olacaktım. Hocalığa, hocalarım Mahir Canova, Nurettin Sevin ve Dorothy Sands'in asistanı olarak başlamam şansların en güzeliydi.

■ **Nasıl bir hocasınız peki? Öğrencilerinize ilk neyi öğretir ve öğütlersiniz?**

■ Hocalığım elli yılı aşan öğrenciliğimin devamı. Hep öğrenci olarak kalacağım. Oyunculuk bir matematik işi. İnsanın derisiyle, kemiğiyle, duygularıyla ilgili bir iş. Gördükleriyle ve algıladıklarıyla ilgili bir şey. Bir tür hesap işi. Bunu öğrendim okulda ve bunu öğretmeye çalıştım öğrencilerime. Hocalığımda hep "önce kendini tanı" ilkesinden hareket ettim. Tiyatrocunun tepeden tırnağa kadar

bir yerde keşişcekti yollarımız. Keşişti de. Yıllar önce "Kim bu eleştirmen?" sorusuyla başladı, onun Tiyatro Festivali Yönetmeni olduğu yıllarda gelişti. Sonra, 2013'te bir gün "Hayatınızı yazabilir miyim?" diye sordu. "Seve, seve" dedim ve başladık bu güzel yolculuğa.

Bu kitapta başta Müşfik, Şükran, Kamran olmak üzere tüm sevdiğimle buluşuyorum ama hasret gideremiyorum. Keşke yanımda olup "Tiyatro Benim Hayatım"ı okuyabilselerdi.

"HEP ÖĞRENCİ OLARAK KALACAĞIM"

■ **Tüm hayatınıza damgasını vuran duygu ne?**

■ Biz altı kardeşlik. Yaşamak, savaşmaktı. Savaşın en güzelini tiyatrodaki keşfettim. Sahneye çıkmak, oynamak, alkışlanmak ve kendimi göstermek istiyordum. Fark edilme isteğini çok yoğun hissediyordum, bu zaafı güce

dönüştürmeyi, çalışmayı, sanatsal olanın yakalanabileceği bu aşamayı çok sevdim. İnsanı büyüten, zenginleştiren acıları depolayıp anımsayarak hepsini sahnede fırsat bulducağım değerlendirirdim.

Başarı konusunda açgözlüyüm. Hep kendimi aşmaya çalıştım. Küçüklüğümde en çok aklımda kalan annemle babamın aşkı, kardeşlerimle aramdaki büyük bağlılık, bana yaşamı aşkla algılama ve yansıtılabilmeyi öğretti. Aşk her şeyde olmalı... Alice Harikalar Diyarı'nda yaşıyorum ben. Her şeye hayretle bakıyorum, şaşkınlığım bir türlü geçmiyor. Her ânı dolu dolu yaşıyorum, algılıyorum. Bir oyunda sahneye çıktığımda inanılmaz başka bir dünyaya gidiyorum, onlar sayesinde

GAMZE AKDEMİR

gamzeakdemir@cumhuriyet.com.tr

Yıldız Hanım, Dikmen Gürün'le uzun yıllara varan dostluğunuzdan doğan bu kitap, ortak tiyatroya sevdanızın en somut ifadesi hiç kuşku yok ki. Her şey nasıl başladı?

■ Dikmen Gürün, yıllardır yazılarını takip ettiğim, beğenerek okuduğum bir eleştirmen. Eleştiriden çok şey öğrenirim. Yerginin de övgü kadar önemli bir misyonu var. Yeter ki bilgili ve karışımındaki, yapılan işe saygılı olsun yazılanlar. Gürün'ün eleştirileri bu iki özelliğe sahip olduğu için önemli benim gözümde. Dostluğumuza gelince; tiyatro gibi ortak bir aşkımız olunca

» kendine hâkim insan demek. İnsanın kendine hakim olması, kendini istediği gibi kullanabilmesi, bu enstrümanı çalabilmesi en önemli şeylerden biri. Kendimi tanıdığım zaman, hangi rolü alırsam alayım eğer ipuçları varsa, derinlere indiğimde o kişiyi mutlaka bulurum.

"MELİH CEVDET'TEN ÇOK ŞEY ÖĞRENDİM"

■ Bir metinde sizi en çok ne etkiler? ■ Bana ilk öğretilen "sahici" olma- tı. Bu yüzden "aldatmacasız" her türlü oyuna yer verdik repertuarımızda. İnsanı, insanın içinde bulunduğu açmazı evrensel boyutta işleyen, özdeşleşebileceğimiz klasik, çağdaş oyunlar. Bence en önemli şey oyunun "iyi" olması, ona bakarım. Seyirciye ne veriyor, kafasına biraz jimnastik yaptırıp zenginleştiriyor mu? Sonra, kadromuza, ekonomik koşullarımıza uygun mu? Ona bakmaya mecburum. Ne tür oyun olursa olsun, yeter ki "iyi tiyatro" olsun.

■ Melih Cevdet Anday sizin için nasıl bir dost ve ustaydı?

■ Aşıktım ona. Ondan çok şey öğrendim. Espri gücünü severdim. Ürettiği fikirlerden heyecan duyardım. Derin bir yazardı. Eserlerinde bütün dünyayı kucaklardı. Mikadonun Çöpleri'ni çalışırken inanılmaz duygular yaşadık Müşfik'le. Oyunu her seyredişinde bizi heyecanlandırırdı yeni şeyler keşfettiğini söyleyerek. Ne yazık ki sadece iki oyununu oynadık. Keşke Mikadonun Çöpleri'ni İngilizceye çevirip yurtdışına götürseydik. Niye düşünemedik!

■ Shakespeare ve Chekov'un sizdeki yeri ayrıdır.

■ İkisi de büyük yazarlar ve çok şey ifade ediyorlar bana. Shakespeare İngiliz tiyatrosunun köklülüğünün sembolü. Ne müthiş bir kalem ve ne aydınlık bir zihin... Otuz altı oyun yazmış ve hepsi birbirinden öte. Ne yazık ki sadece iki oyununda oynadım: Devlet Tiyatrosu'nda On İkinci Gece'de ve 1968'de Kenter Tiyatrosu'nun açılış oyunu Hamlet'te. Müşfik mükemmel bir Hamlet'ti. Bir daha Shakespeare oynayamadık maalesef. Parasızlık belimizi büktü. Kent Oyuncuları olarak daha çok Chekov oynadık. Muazzam bir yazar ve Shakespeare'den daha yakın bize. İnanılmaz bir şiiri var ve bu şiirselliğin içinde yaklaşmakta olan toplumsal değişimin işaretlerini de veriyor. İnsan Chekov metinleri içine girip kaybolabilir. Ne mutlu ki dört büyük oyununu oynadık; Martı, Vanya Dayı, Üç Kız Kardeş ve Vişne Bahçesi.

■ Peki ya Brecht?

■ Çok büyük bir şair ve tiyatro adamı. Sadece Üç Kuruşluk Opera'yı sahneye koyabildik. Eğer oynayacaksanız hakkını vererek oynamak gerekir Brecht'i. İmkanlarımız geniş kadrolarla çalışmaya müsait değildi. Bir de şu var; o yıllarda Brecht, Türkiye'de moda salgını gibi göstermelik olmuştu.

"DEVLET, TİYATROLARI KORUMAYI ALMALI"

■ Yaşamınızın en iz bırakan yılları hangileri? Keşke hep yaşasaydım ve hiç yaşamaysaydım dedikleriniz neler?

■ Her yeni güne gülecek uyanmaya çalışırım. Hayattan şikâyet etmem ve

Başarı konusunda açgözlüyüm. Hep kendimi aşmaya çalıştım. Küçüklüğümde en çok aklımda kalan annemle babamın aşkı, kardeşlerimle aramdaki büyük bağlılık, bana yaşamı aşkla algılama ve yansıtabilmeyi öğretti. Aşk her şeyde olmalı...

her günümü severim. Yine de hayatta pek çok "keşke"ler oluyor. Keşke Ankara'daki parasız ama mutlu çocukluk yıllarını yeniden yaşasaydım. Annem, babam, kardeşlerimle birlikte olsaydım. Keşke Konservatuvar ve Devlet Tiyatrosu'ndaki yıllarıma geri dönebilseydim. Kenter Tiyatrosu için koltuk satarak para toplamaya çalıştığımız günleri bile isterim yeniden yaşamak. Orası benim için kutsal bir mekandır ama Dikmen Gürün'ün kitapta söylediği gibi bugün sessiz ve karanlık... Keşke bu sessizlik hiç yaşanmasaydı. Keşke Tiyatro'nun ilk yıllarında gereksiz bir tezcanelikle hisse dağıtımına gitmeseydim. Keşke Kenter Tiyatrosu'nun vakıflaşması için olanca gücümü harcasaydım. Olamadı... Keşke oyunlarımızın kapalı gişe oynadığı o güzel yıllara geri dönsen...

■ Kenter Tiyatrosu haklı bir erincin ve hüznün simgesi tartışmasız. Özel tiyatroların kuruluş aşamalarının, zorluklarının, mücadelelerinin somutlaştığı bir emsal.

■ Etimizle turnağımızla kazıyarak durmaksızın sayısız turnelerle, koltuk satışlarıyla, alın teriyle, gözyaşıyla yaptık Kenter Tiyatrosu'nu. Uzun yıllar bir laboratuvar titizliğinde çalıştık. Yaşanan değişim ve sorunlara rağmen tiyatro sanatına hak ettiği değeri verme çabasından hiç vazgeçmedik. Burası tiyatro olarak devam etsin istiyoruz. Satmaya kalkılıyorsa. Gerçekten özgünüm çünkü artık zamanım kalmadı. Tiyatroyu ayakta tutacak birileri lazım. Tiyatro olarak devam ettirmek kaydıyla alın diyorum. Kimse yaşamıyor. Satarsam başka şeyler yapmak

üzerine alıcısı var ama...

■ Devletin sanat politikalarının benzeri gibi...

■ Devletin genelde sanata, özelde tiyatroya bakışı yanlış. Devletin sırtını dönmek yerine tiyatroları korumaya alması lazım. Sanatsal çalışmalarını desteklemesi ve tiyatro binaları inşa etmesi, mevcut binaları koruması lazımsın bunun tam tersini yapıyor. Sansürcü bir tutum izliyor. Halbuki tiyatro özgürlüktür, demokrasidir, eşitlidir. Bu yaşananları üzüntüyle izliyorum.

"YILDIZ KENTER HER İŞİ AŞKLA YAPAR"

■ Dikmen Hanım, kitabın hazırlanışı ve Yıldız Kenter'in verimi düşünüldürse yoğun bir süreçti kuşkusuz.

■ Tabii, iki buçuk yılda oluştu. Uzun sohbetlerimiz oldu Yıldız Kenter'le. Sık sık evine gittim. Hayatını, dünyaya ve tiyatroya bakışını kendi ağzından dinledim. Bu arada, başta kızı olmak üzere, aile fertleriyle, sanatçılarla, eleştirmenlerle konuştum. Ankara'da okuduğu ve oynadığı kurumlar araştırmalarımda yardımcı oldu. Bir anlamda, sanatçının doğumundan günümüze kadar uzanan bir dönem araştırması yaptım. Belli olaylara, yıllara ışık tutmaya çalıştım. Kenter Tiyatrosu'nun maalesef profesyonel bir arşivi yok. O nedenle zorlu bir çalışma oldu ama Yıldız Kenter gibi eşsiz bir sanatçının hayatının yazılması için değerli.

■ Evlat, abla, anne, eş, sanatçı, hoca... Hepsini "yıldız!" Ortak noktaları ne?

■ Yıldız Kenter'i hiç terk etmeyen duygu "aşk." Her şeyi aşkla yapıyor. Öyle ki bu "aşk" onu zaman zaman

yuvalandığı uçurumlardan çekip çıkartmış.

■ Siyasal, toplumsal açılarıyla da çok yönlü, dolu dolu bir hayat Yıldız Kenter'inki. Ülkenin hangi dönemleri ne ışık tutuyor?

■ Cumhuriyet döneminden, hatta biraz öncesinden başlayarak bugüne uzanan bir süreç söz konusu olan. Bir yanda, toplumun yeniden inşasına çalışıldığı umut dolu yıllarda Yıldız Kenter'in çocukluğunu, gençliğini yaşıyoruz. Tiyatro sevdasının nasıl filizlendiğine şahit oluyoruz. Çok partili dönemle farklı bir yapılanmanın içinden geçerek darbelerle yüzleşiyoruz. Daha sonra, özel tiyatro hareketinin patlama yaşadığı yılların izini sürerken Kent Oyuncuları'nın tırmanışına şahit oluyoruz. O yıllar, seyircinin ve tiyatronun coşkusunun keşiştiği yıllar olarak önemli. Birbirlerini besliyor. 1970 ve 1980'ler ise darbeler zincirinin halkası. Kitapta, baskı ve sansürün, şiddetin ülkenin sanat hayatını nasıl olumsuz yönde etkilediğinin de altını çizmeye çalıştım ki bu olumsuzluklardan Kent Oyuncuları'nın da etkilenmesi kaçınılmazdı.

"YERLİ YAZARLARI DAİMA DESTEKLEDİ"

■ Değişen dünya, değerler sistemi Kent Oyuncuları'nın sahneye geleceği yapıtlara nasıl yansdı?

■ Kent Oyuncuları, Türk tiyatrosunu dünya tiyatrosunda ortaya çıkan yeni akımlarla buluşması için cesur adımlar attı. Yerli yazarları daima destekledi. Daima "iyi tiyatro yapma" gayretini içinde oldu. Belki "politik tiyatro"ya yanaşmadıkları için eleştirildiler ama Yıldız Kenter tiyatronun zaten kendi içinde toplumsal, devrimci bir karakter taşıdığı görüşünü savunmuş ve o nedenle eser seçiminde tek bir kanala yönelmediklerini belirtmiştir.

■ Son olarak çalışmanızı perçinleyen eleştirmenlerin ve sanatçıların değerlendirmelerini konuşmak isterim. Çok yönlü bir okuma sağlıyor.

■ Tiyatro eleştirisi Cumhuriyet öncesine uzanan bir zenginliğimiz. 1950'lerden 1980'lere kadar sanki en parlak yıllarını yaşıyor. Gazetelerde, dergilerde sürekli olarak eleştiri yazıları çıkıyor. Kent Oyuncuları da önemle duruyor eleştiri üzerinde. Kendi çıkardıkları Aylık Tiyatro Dergisi'nde zaman zaman eleştiri dosyaları açıyorlar; "Eleştirmen kimdir?", "Eleştirmen nasıl yetişir?" gibi konu başlıkları üzerine gidiyorlar. Eleştiri yazmanın sıradan bir iş olmadığı gerçeğinin özümsemiği yıllar bunlar. Zamanla ülkenin içinden geçtiği çalkantılar, değer yargılarında sapmalar ve televizyonun önlenemez tırmanışı, salt tiyatroya değil eleştiriyi de olumsuz yönde etkiliyor. Hırpalanıyor eleştiri kurumu. Bugün bu konuda titiz bir araştırma yapmak, tiyatro eleştirisinin gelişiminin ya da çöküşünün mü demeliyim, izini sürmek gerekir diye düşünüyorum ve kısa sürede böyle bir çalışmaya başlamayı da planlıyorum. ■

Tiyatro Benim Hayatım-Yıldız Kenter'in Hayat Hikâyesi/ Dikmen Gürün/ Yapı Kredi Yayınları/312 s.